

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ซึ่งมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึดที่มั่นเน้นว่า “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มี “คน เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง การศึกษานับว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดประการหนึ่ง ในการพัฒนาบุคคล สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยให้คนได้พัฒนาให้เป็น “คนที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มศักยภาพ” ดังที่ ฌ็อง-ฌัก กูแซง (2541 : 1) กล่าวว่า ทรัพยากรบุคคล เป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จของประเทศ และสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 25) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษามีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะพลังอำนาจของชาติ จะเกิดขึ้นได้ด้วยพลังอำนาจของคนที่มีความรู้เท่านั้น จึงจำเป็นต้องระลึกลักษณะของระดับ การศึกษาและคุณภาพการศึกษาของคนในประเทศ เป็นสิ่งสำคัญที่จะชี้นำการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในอนาคต

การที่จะใช้การศึกษาให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชากรและประเทศชาติให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาระบบการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีประสิทธิภาพดีพอที่จะพัฒนาประชากรและประเทศชาติให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งประเทศไทยได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการศึกษามาโดยตลอด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 ข :18)

การปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมายสูงสุด เพื่อให้ประชาชนไทยมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาประเทศชาติให้สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยผู้ผ่านการศึกษาแต่ละคน จะมีความสามารถและคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ เป็นผู้มีสุขภาพพลานามัยดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นผู้มี

ความสามารถในการคิด เป็นผู้ใฝ่รู้และสามารถแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความสามารถในทางวิชาการและวิชาชีพ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละและอดทน ร่วมมือกับผู้อื่นได้ มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมไทยและความเหมาะสมของการศึกษาแต่ละระดับ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 ข : 18)

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาจึงได้ดำเนินการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์และเพื่อรองรับการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ให้เกิดผลในทางปฏิบัติและเพื่อเตรียมเยาวชนของชาติ ให้มีความรู้ ความสามารถ ได้มาตรฐานสูง เหมาะสมกับความต้องการของสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายในการบริหารการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในโลกโลกาภิวัตน์ ตลอดจนต้องการให้การศึกษไทยเป็นเลิศในปี พ.ศ. 2550 ได้อย่างต่อเนื่อง มั่นคง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 ก : 4) เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงได้เริ่มดำเนินการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2539 เป็นต้นมา โดยได้กำหนดขอบข่ายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานทางการศึกษาและเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่เดิมให้เบาบางลงหรือหมดไป รวมทั้งเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมายตามที่ต้องการ และยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้สูงขึ้นมีศักยภาพ ในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาประเทศชาติ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยกำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษาใน 4 ด้าน คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2539 ก : 32)

1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
4. การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

ปัญหาของกระทรวงศึกษาธิการด้านการจัดการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า กระทรวงยังไม่สามารถจัดการศึกษาได้ตรงตามเป้าหมาย ไม่สอดคล้องกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และยังไม่สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ การบริหารของกระทรวงมีปัญหาด้านบุคลากร งบประมาณยังไม่เพียงพอ หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัญหาหลักของกระทรวงศึกษามี 4 ประการ คือ

เงินไม่เพียงพอ ขาดการจัดการด้านบุคลากร ขาดอุปกรณ์ การบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ (สมชาติ นวสุขกุล. 2541 : 3) ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายการปฏิรูปการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่จะยกระดับมาตรฐานการศึกษาของเยาวชนให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม และความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยียุคโลกาภิวัตน์ โดยให้สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษา จุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา เพื่อที่จะสร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาได้กำหนดจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และความมีคุณธรรม จริยธรรม ผลจากการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา นักเรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาของตนเองและชุมชน และสามารถประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ ตามความเหมาะสมกับวัย ความสามารถและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนของตน ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องศึกษาค้นคว้า อยู่ตลอดเวลาและเป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำ คอยช่วยเหลือเมื่อเด็กเกิดปัญหา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 ก : 2)

จากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1 พบว่า ด้านปฏิรูประบบบริหารการศึกษา การกระจายอำนาจยังไม่เต็มรูปแบบ (สำราญ หลาบคำ. 2547 : สัมภาษณ์) และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านการปฏิรูปโรงเรียน และสถานศึกษามีปัญหาและอุปสรรคคือ การขาดแคลนอาคารเรียนและงบประมาณซ่อมแซม ด้านปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า ข้าราชการครูไม่มีจิตสำนึกในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (บุญลู่ พลหาญ. 2547 : สัมภาษณ์) และครูผู้สอนในฝ่ายวิชาการของสถานศึกษาในเขตอำเภอเมือง ได้ให้ข้อมูลว่า ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โรงเรียนยังไม่สร้างหลักสูตรท้องถิ่น (นพพร ไชยวงศา. 2547 : สัมภาษณ์) ผู้วิจัยได้ตระหนักว่า การปฏิรูปครูเป็นเงื่อนไขในการสร้างความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้ และการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 1 - 2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ทั้ง 4 ด้าน ตามกรอบปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ทราบว่า มีการดำเนินการตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ในระดับใด และเพื่อนำผลการวิจัยเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องสามารถ

นำไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหารการศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการกำหนดนโยบาย การพัฒนาโรงเรียนตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-2 จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2

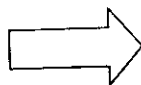
สมมติฐานของการวิจัย

สภาพการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1 - 2 จำแนกตามสถานภาพและขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ 4 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2540 ก : 2 - 3)

ตัวแปรอิสระ (Dependent Variables)
1. สถานภาพ
1.1 ผู้บริหาร
1.2 ครูผู้สอน
2. ขนาดโรงเรียน
2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก
2.2 โรงเรียนขนาดใหญ่

ตัวแปรตาม (Independent Variables)
การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
1. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
2. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
4. การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 1-2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ในปีการศึกษา 2548 จำนวน 1,034 คน จากจำนวนโรงเรียน 64 โรงเรียน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 64 คน และครูผู้สอน จำนวน 970 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1-2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน จำแนกเป็น ผู้บริหาร จำนวน 57 คน และครูผู้สอน จำนวน 265 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 สถานภาพ จำแนกเป็น

- 1) ผู้บริหาร
- 2) ครูผู้สอน

2.1.2 ขนาดโรงเรียน จำแนกเป็น

- 1) โรงเรียนขนาดเล็ก
- 2) โรงเรียนขนาดใหญ่

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ 4 ด้าน คือ

2.2.1 การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

2.2.2 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.2.3 การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

2.2.4 การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา

3. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

ปีการศึกษา 2548

6. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การเร่งปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท โดยจัดกระบวนการเรียนการสอนให้หลากหลาย ปฏิรูปการวัดและประเมินผลตามจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา การจัดทำหลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท เน้นพิเศษพื้นฐานทางภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย ยอมรับการกระจายอำนาจทางวิชาการ

7. การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา หมายถึง การบริหารโดยมุ่งเน้นการกระจายอำนาจเพื่อเอื้อให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารงาน และการจัดการบริการทางการศึกษาที่เหมาะสม ยึดการมีส่วนร่วม ให้องค์คณะบุคคลจากครอบครัว ชุมชนและเอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน แผนปฏิบัติการ แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิรูปโรงเรียนและการปฏิบัติตามแผน มีการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ มีการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ

8. สถานภาพ หมายถึง ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็น ผู้บริหาร และครูผู้สอน

9. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือ ผู้รักษาการณ์ในตำแหน่งดังกล่าวของโรงเรียนที่เปิดสอนถึงช่วงชั้นที่ 1 - 2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

10. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครู ที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1 - 2 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 1

11. โรงเรียนช่วงชั้นที่ 1 - 2 หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 อำเภอเมือง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

12. ขนาดโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนที่จำแนกตามเกณฑ์ของจำนวนนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1. 2547 : 2) ดังนี้

11.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่จำนวนนักเรียนไม่เกิน 300 คน

11.2 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนเกินกว่า 300 คน

ขึ้นไป

13. สำนักงานเขตพื้นที่ หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 และมีโรงเรียนในสังกัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแกลง อำเภอกันทรวิชัย

อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกุฉินารายณ์ กิ่งอำเภอชื่นชมและอำเภอเชียงยืน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคามเขต 2 ได้แก่ โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอวาปีปทุม อำเภอบริบูรณ์ อำเภอนาคู อำเภอนาเชือก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และกิ่งอำเภอยางสีสุราช

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อใช้เป็นข้อเสนอแนะในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตลอดจนกระบวนการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษามีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่เยาวชนของชาติต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY